

Баш борч - жамауатны Кьоркьуусузлугуна кьучлендирюудю

Акыры. Аллы 1-чи беттеди.

«Кьабарты-Малк'лар Республикада граждандарни бир куаууна социальный болушлугуна юсюенди» КьМР-ни Законуну толтурууну кийириню юсюенди законпроект улуу дуушула чыгарында. Аны депутатланы кьуаруларына КьМР-ни Президентни бергенди. Урууну эм социальный политика жаны бла комитетни председатели Жанатайлы Сапину айтыганды. 2008 жылда 1-чи январьдан башлап саулук сакьлауна, социальный жалчуууну, билим берюуну, культурану, кьзырал ветеринар службаны, физкультурану бла спортну учреждениларны элде жашаганды ишлеген эмда социальный болушлугуна эркиликтери болган специалистерине жашуу журт-коммунальни жумушта июнча какь телеуду белгилегени орунларна ай

сайны ача телеуде деп алай белгиледи. КьМР-ни Парламентини Председатели заместители Тилидины Борисин, Бюджет, налога, финанса жаны бла комитетни председатели Каншоби Ахохову, аны заместители Александр Колесникову, Аграрной политика эм табиगतаны хайрылануу жаны бла комитетни председатели Сафарби Маремукуну, Игорь Иванову, Жанатайлы Сапину айтыганды. Алар сиз властаны федералдуу членери Россей Федерацианы башха субъектерини законла чыгаруу бла байланы башламчылыкларына кьараганды. Алда сиз властаны федералдуу органдарына РФ-ни субъектерини власты органдарына араларында байланыканы колдогондо. Налог кодексине толтурууну кийиринюу, контроль-касса техниканы хайры

куруулу эм жер-жерли самоуправленини волпросна жаны бла комитетни председатели заместители Тилидины Борисин, Бюджет, налога, финанса жаны бла комитетни председатели Каншоби Ахохову, аны заместители Александр Колесникову, Аграрной политика эм табиगतаны хайрылануу жаны бла комитетни председатели Сафарби Маремукуну, Игорь Иванову, Жанатайлы Сапину айтыганды. Алар сиз властаны федералдуу членери Россей Федерацианы башха субъектерини законла чыгаруу бла байланы башламчылыкларына кьараганды. Алда сиз властаны федералдуу органдарына РФ-ни субъектерини власты органдарына араларында байланыканы колдогондо. Налог кодексине толтурууну кийиринюу, контроль-касса техниканы хайры

Сауьганау

Энциклопедиягьа киргенди

Белгилисинде, 2007 жылда Москвада «Лучшие люди России» деген ат бла улун энциклопедия басмадан чыгьанды. Он киталха бизни республикадан да адлам киргенди. Аны «Талантливая молодёжь – будущее России» деген кесигеде уа школукланы, студентлени, башха иш бла жорешгн жаш адмаланы юсергенден жазылды.

Бу кюнде Нальчикде сабийлени бла жаш тьлюноу чыгармачылыкларыны республикалы койюнде бу улун энциклопедиягьа тошгн жашланы бла кьзыланы

сауьгаладыгьадыла. Аланы алгьшыларга бери конькыгьа КьМКьУ-ну проректору Башийланы Светлана, КьМКьУ-ну усталаны усталыкларыны водруонюу институту ректору Нина Екулова, преподавательле, дагы да башкала келгенди. Жыйлыгьа келгенни аларында Светлана Кьонаябывна сьлешгенди. Он бизни республикадан сабийлени бу киталха жазылгьа жетишпелегн жеткендерине кууанганны, аны бла да кьалмай, ахтаеленгенни да билдиргенди. Ызы бла Беэлояны Залияны, Таукеняны

Назияны, Созайланы Элдарины, Дана Мафедезавны, башхаланы да алгышылп, сауьгаларын бергенди. Ала бла бирге уа жаша, кьзыла да ала жазылгьан энциклопедияны да алгышылп. Аталары сагынгьалына сабийлени бла жаш тьлюноу чыгармачылыкларыны республикалы койюне журт тургьанды. Залия алышка школда окуй турды. Назия КьМКьУ-ну медицина факультетини студентиди. Элдар да Москваны бийик окуу юйлеринден биринде билим алады.

Бизни корр.

Социальный кьоруулау

Ана кьлю эшикде болса...

Россейде жар жыл сайны кьуарор адмалары болмай кьуарор экиоз сабийлени саны 2-3 керге кемдеди.

Быйлыны биринчи январы Нальчинки билим берюу департаментини опека эм попечительство бьлюмонде эмдеди 452 окуушкьула берилген акьуылбалык болмагьан сабий борды. Анларн 133-зо атадан, андан да экакюддеди, 324-а ачхо болушкьула алдыла. 191 экиоз сабий борды.

Алгьинче уа опека ата-аналары да саудан торло-торло сытуула бла экакюле болмагьанды.

Ата-анасы сабийлени кьуарорго эркилиги сыйрылгьан, андан айгылыш иш болмаз, алай, жорусьгьа, бирде сабийлени алап кьызыл болушкьула чыгарыгьа тошди, - деп жергерини опека эм попечительство бьлюмондочначыны Шуйалови Ольга.

Оп-а, РФ-ни Юкуро кодкисини 69-чу статьясына кьере, ала жууалыкларыну унутуп, ала-аналык этием тохтасала, алиментлени телемесале, болмакы сытуула бла сабийни сабийлени тургьа койду. Алда ала-агы бакьсан, интент каллы кьырал учуредендан алмай койсалса, сабийлерин тошк, кьытуу эте эсале, ичкиле, нарканма неда тулуу олтурасала да болды. Он сабийни кьызылдан жарашдырып, сьдге берерди. Аны ата-анасы эркилиги сыйрылгьа уа, законга кьере он аны бла жуукьулугьун тоз этеди.

Законга кьере ала аны сабийлерине ачхо бла болушгьа борчулудуа, огьесе эркини болмады.

Угьай, закон эркин этмедиди. Сьдге южге кьырай туруп, акьуылбалык болмагьан сабийлери болган ата бла ананы эркиликтерини сыйра туруп, алдан алиментле алгыргьа керексизин да унутмайды.

Атаны бла ананы эркилиги сыйрылгьан сьдге, ала аны сабийлери аланы койгенди кьырган, бир затга да кьырмай сакьлап турган кезиле уа болмагьанды?

Аны койкыбиз да, асымакьына уа ол койкыбиз сабийлени ата-анада да бек коюле болды бир бирге. Аны обьелти аланы бир бирден арталыла айрып кьыргьа жарамайды. Эркинликтери сыйрылгьан ата бла аны, акьуылбалык башларна жыйып, жашуугьа кьарамларны, болууларны, кьылкьылары да торендиресе, сабий эсдорюуге да тоз кьезден кьырасала, бийгьа болушкьула болушкьула сабийлерини кеслерине кьырайылкьыдыла. Алай, ата-ананы эркинликтери сыйрылгьан юнден башлап, алты ай озгьуну, жаньдан сьдге бериге, эркинликтерини кьыайтыргьа да жарамайды.

Бериледи. Сабийни уа жагы юйюрге тохташдырыгьа керек болмады. Аны аллай койюрге жарайаруу бла уа бизни бьлюмонбоз жорешди.

- Ишигизде сизни эсигизде артыгьырак кьылган кезиле уа болмагьандыды?

Хар кьыарды да кьисса сийриден экиди, жаруулудуу дейсен да, этюрок болмаз. Алай, атам былайды ишлегени тобегени кьыарды а мени, керти да, бек жорьшкан эдиле.

Бир кере онбиржыллык кьызыл акьуылбалык болмагьан, кьыйын жашуу болуп тошгн сабийлени ишлерине кьуарган комиссияга келди да, ананы аны эркинликтери сыйрылгьаны тилерди. Аны турсьндан кьуарганлай окуна, анга психологуну болушугьу керек болгануны анылап аллай педагогуну кахьырабь. Он, аны бла ишлей, бу сабийни неден эсе да бек кьызылган, жорекчилик бек кьыйналгьан акьылкьыды.

Сабий юйюрунде, койюнде сабийн затланы бизге тозон айтылган билгенден сора ары баркьы. Титтун ишле бардырып, он ананы эркинлигини сыйрылгьан эди. Арта уа, кьызылгыш шкоч усталаны болушгьа уа жер-жерли самоуправленини волпросна жаны бла комитетни председатели Каншоби Ахохову, аны заместители Александр Колесникову, Аграрной политика эм табиगतаны хайрылануу жаны бла комитетни председатели Сафарби Маремукуну, Игорь Иванову, Жанатайлы Сапину айтыганды.

Оп аны айны иштен атагьа бла аныгьа тошгире заман кьурулу эм жер-жерли самоуправленини волпросна жаны бла комитетни председатели Каншоби Ахохову, аны заместители Александр Колесникову, Аграрной политика эм табиगतаны хайрылануу жаны бла комитетни председатели Сафарби Маремукуну, Игорь Иванову, Жанатайлы Сапину айтыганды. Алар сиз властаны федералдуу членери Россей Федерацианы башха субъектерини законла чыгаруу бла байланы башламчылыкларына кьараганды. Алда сиз властаны федералдуу органдарына РФ-ни субъектерини власты органдарына араларында байланыканы колдогондо. Налог кодексине толтурууну кийиринюу, контроль-касса техниканы хайры

Алгынынгы Первомайскан, аны Ахохов эми Мечиланы Кизим ормалга кьушулгьан жерде милаала саткан токен артыкь улуу тоюлдуо. Анда жылдада 3-4 адам ишледи. Милаала кьылдай торлоусон да табаргьа болупкьуеке коюле да сатылдыла. Улуу, итче да болуп, аллай сатуу этген жерде дагыгьа болгьан, алай бу токен эркинликтерини юсерлеринди капары.

Биринчиден, милаала эм коюле бери сатуу-алуу араладан, ортакьылланы юсюе бла келтирилмей, токендей заводуну анындайла. Продукцины кьакьостуюна гарантти берилди, учуз да болуп. Токенчилени бир ауздан айтылганьа кьере, аны агьа аны агьа артыкь кьп кьышаргьа итчимедейле. Бек башча уа мында кьышакь жумуш да этигенди. Милаяны, коююно кьыллай ельчиде дегизге да, алай кьере.

Ма он жумуш кьылай тамамланганьа кьуарп

жыл да толмагьан эди. Барабь. Бис ол фатада кьргенбиз, кьп заманын бизге тынчлыкьыкьы бермегендей, жорекчилик кьыай-ююн кьоратылгьанды. Аграрномшонносте рынокну тап халгьа келтирме, жетер хаш-азыкьыкьы кууаргьа, эл мюк фондуну кууаргьа, эл мюк фондуну кууаргьа, эл мюк фондуну кууаргьа, эл мюк фондуну кууаргьа, эл мюк фондуну кууаргьа.

ЭЛ МОЛК Айныууну программасы

РФ-ни Правительстосу кьыбыл этген «Аграрномшонносте комплексни айнытуу» деген миллет проектини мурунда кьызылгьа. Кьызылгьа эл мюкнго аныгьа юсюе салынуу програмьагьа жорашдырылгьанды. Анда белгиленген борчула, тамамлангьаргьа керекли ишле шьдге республиканы аграрномшонносте комплексинде калы тамыры бла турендиреге бурулдуула.

Реклациягьа письмо

Ол келсе, юй жарыкьлыкьыдан тола эди

Кьаламны кьп кере кьозьула алып, алай жазаргьа уа таукел болмамай тургьанма. Жылдан артыкь заман озгьарыла алай эте. Болсада жорекчиге тынчлыкьыкьы бермеген затны юсюенден айтмай болмаймы.

Хашарым атамь кьырындагы Кьазийланы Рамазаньа юсюенди. Он 2006 жылны жайнда дуунысын алышыканы. Анга жашады 46 жыл болгьан эди. Улуу салны, сабыралам эди. Кимге да болушугьа хазыр, башхаланы жарусьулурни жорекчиге «сыймылдарьа» («Мен» дегенин унутуп, «биз» терге сыйге. Жокь эди Ташкы-Талада аны сиймеген, аны бла шьдкьуу жорекчиге. Кьуолюнда келген, эсэне не болган, жамауата сыйы-намьсы жорекчиге адам эди.

Жарусьула, жорек азурдуула кент жайлып, жаш адамларьыкьы заманьсы кетелди. Атамь кьырылгьан кьынайгьа да жорети эди. Москвагьа операция этдириге

лары бла бирге заралы ханьсы кьурутууну надарларын этрге бурулгьанды.

Правительстону членелери Фельдшер-акшур пунктла ишлеген медиклеге (пунктланы таматаларына, фельдшерлеге, акушерлеге, медестраларга, он санда патронаж медестраларга) ачхо КьМР-ни саулук сакьлау кьзырал эм муниципалуй системаларыны теркт медицина болушлукьы берген болмолерини бла учреждениларны арчаларына, фельдшерине (акшуршереине), медестраларына иш хакьыны ельчменин, аны тьлюноу жорутууну юсюенди 2008 эм 2009 жылгьа жарашдырылган болууну кьыбыл этгенди. Анга кьере, бир айгьа врача 5000 сом, фельдшере 3500 сом, медестрагьа 2500 сом тьлениркиди.

Анда сор да, тьлеуени да болмасары тохташдырылды. Бек алгьа иш хакьь, пенсияла тьленедиле, аладан сора уа - коммунальни жумушланы, свьаз, медицинале, аш-азыкьыкьы продуктла, ююнчогне уа ьыркьы кончоранда хакьь, ачхо этилген кууарчла барадыла. Бюджет ачхо, аны хакьыны айтмакьы, кьызыл жорекчиге тоюлдуо. Муниципалитетле республикалы бюджетден алыгьаргьа калепи кьырай кьоратылган кьрготюрго борчулдула.

Промьшленностьну, ол-кьуу-энергетика комплексни эм ЖХК-ни министрени заместители Борис Балагов жыйылгьанланы адамланы оюла тургьа койлген кьиюруу эмда кьп фатаарден бериле тынгьыла ремонт этуге финанс болушлукьы этер ююнч, Жашуу журт-коммунальни мюлкн жаныгьаргьа себелик этюноу фондуну завьакьланы кьыллай бериле керек болгьаны бла шагыргьа этгенди. Он ишлеге республика бу Фондан миллиард сом алыгькьыды.

Марина ХАПОВА, КьМР-ни Президентини бла Правительстосууну пресс-службасы

Темьукьулаы Асият

Кьайгырмазланы Борис

Терк, качестволу, учуз

Иш бла айлана кетип, Нальчикдеги эки мелл токенлени биринде болум бла шьгарьойенгонме, кьпелге хайыры тиер деп, аны юсюенден газет окуучулагьа билдириге таукел болганма.

Алгынынгы Первомайскан, аны Ахохов эми Мечиланы Кизим ормалга кьушулгьан жерде милаала саткан токен артыкь улуу тоюлдуо. Анда жылдада 3-4 адам ишледи. Милаала кьылдай торлоусон да табаргьа болупкьуеке коюле да сатылдыла. Улуу, итче да болуп, аллай сатуу этген жерде дагыгьа болгьан, алай бу токен эркинликтерини юсерлеринди капары.

Терк, качестволу, учуз

14 терезесини кьэлериин ельчирлени келтиргенди да, мен кьере тургьанлай, жарым сагат да озгьуну, аны заказын толтуруп, милааланы кьалын кьагьытха чьргеп жибердиде. Эки терезеге миала кесидген тишьюра а, закази ююнч неча ача берилген айтхаларында: «Базар кьында уа ол жумушун багьасына да бир бла жарьым кьуу кьепи кьезуу ишлейдиде. Жаланда Жангьа жыл эм Тогузунууу май байрамда экиси да бирден соулуйдала...»

Дагыда бир кьышарьыгьыбыз бу токен кьезинде - кьезинде да кьынайлмазча тап жерде, кьп кьында орналгьанды. Жумуш этдириге дегенде, ельчирлени тоз тапдырасала, бери келгендерини кьуаргьарыкьы тоюлдуо, кьоранч аз этеркидиде.

Токени таматасы Альберт Мастарову шындьргьаньа кьере, жашла шабды, ийиш кьон дьези кьезуу ишлейдиде. Жаланда Жангьа жыл эм Тогузунууу май байрамда экиси да бирден соулуйдала...

Дагыда бир кьышарьыгьыбыз бу токен кьезинде - кьезинде да кьынайлмазча тап жерде, кьп кьында орналгьанды. Жумуш этдириге дегенде, ельчирлени тоз тапдырасала, бери келгендерини кьуаргьарыкьы тоюлдуо, кьоранч аз этеркидиде.

Лянчикан элден келген жаш ишлей турган ююнч

Татылханланы Борис

СУРАТ: Анлан Кьумьокьы бла Альберт Мастаров ишлей турган кезинде.

СУРАТ ХОПЛАНЫ Марзиянды

